

**Imkoniyati Cheklangan O'quvchilarni O'qitishda Ingliz Tili Va O'zbek Tili Faning
Dolzarbligi**

Ramazonov Samar Fayzullayevich

Termez State University, Faculty of Foreign Philology, 3rd year student

Normurodov Bahrom Hayrullayevich

Termez State University, Faculty of Foreign Philology, 3rd year student

Qodirova Mukaddas Tog'ayevna

Scientific adviser **Doctor** of philosophy (PhD), Termez State University

Annotatsiya:

Ushbu maqolada imkoniyati cheklangan o'quvchilarini ona tili va adabiyot fani hamda ingliz tili faning o'qitish dolzarbligi haqida fikryuritilgan.

Kalit so'zlar: Inklyuziv ta'lim, ona tili va adabiyot, ingliz tili, tarbiya, xotira, nutq, murakkab konstruktsiya, eshitish qobiliyati buzilgan bolalar, ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalar, tayanch-harakat apparati faoliyati buzilgan bolalar, o'yin texnologiyalari.

Bugungi kunda O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan o'zgarishlar, shu jumladan inklyuziv amaliyotni rivojlantirish, ta'lim olishda teng huquqlarni va imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun kasb-hunar maktablarida ta'lim olish imkoniyatini kafolatlaydi. Bu bugungi kunda bolaga imkon qadar ko'proq bilim berish emas, balki uning umumiy madaniy, shaxsiy va kognitiv rivojlanishini ta'minlash, uni bunday muhim ko'nikma bilan qurollantirish muhimligi sababli dolzarbdir. o'rganish qobiliyati. Hozirgi vaqtda, zamonaviy amaliyotda kasb-hunar maktablarida ona tili va ingliz tillarini o'qitish jarayoniga inklyuzivlikni joriy etish bo'yicha ma'lum ijobiy tajriba mavjud. Ingliz tilini bilish, hatto boshlang'ich darajada ham, imkoniyat cheklangan bolalarning ijtimoiylashuviga, mustaqil bo'lishiga va tengdoshlari bilan muloqot qilishda qiyinchiliklarga duch kelmasligiga yordam beradi. Buning yordamida inklyuziv ta'limning asosiy vazifasi – imkoniyati cheklangan bolalarni ijtimoiylashtirish amalga oshirilmoqda. Ingliz tili darslarini boshlashda siz ona tilida og'ir nutq buzilishi bo'lgan bolalarning nutqi leksik hajmga boy emasligiga va ko'pincha grammatik jihatdan noto'g'ri bo'lishiga e'tibor berishingiz kerak, shuning uchun ular chet tilida grammatik jihatdan murakkab nutqni o'zlashtira olmaydilar. , chunki. chet tilini o'rganish darajasi bolaning umumiy rivojlanish darajasiga bog'liq. Bu shuni anglatadiki, ular chet tilini o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar, lekin faqat o'zlarining rivojlanish darajasida. Shunday qilib, imkoniyati cheklangan bolalar uchun chet tilini o'rganish maqsadi rivojlanishdir. Chet tili darslarida o'quvchilarning xotirasini, nutqini, diqqatini, tafakkurini, dunyo qarashini rivojlantirish zarur. Murakkab konstruktsiya va kelishishlarni bunday

o'quvchilar to'liq o'zlashtira olmasligi mumkin, chunki ularda ona tilining rivojlanish darajasi past. Ba'zan siz ushbu konstruksiyalarni kiritishingiz mumkin, lekin faqat tanishish uchun. Integratsiyalashgan sinfda darslarni rejalashtirishda an'anaviy darslarga qo'shimcha ravishda: ta'lim, tarbiya va rivojlanish, shuningdek, tuzatish maqsadi ham mavjud. Psixologlarning ta'kidlashicha, agar siz nogiron bolalarni diqqat bilan o'rab olsa va to'g'ri ta'lim bersangiz, ular moslashishga va zamonaviy jamiyatning uyg'un qismiga aylanishga qodir. Shu bilan birga, imkoniyati cheklangan bolalarni o'qitish imkoniyati cheklangan shaxslar uchun ixtisoslashtirilgan kasb-hunar maktablarida tashkil etish hozirgi zamon talablariga to'liq javob beradi. Imkoniyati cheklangan bolalarning asosiy toifalariga quyidagilar kiradi:

1. Eshitish qobiliyati buzilgan bolalar (kar, zaif eshitish, kech karlik);
 2. Ko'rishda nuqsoni bo'lgan bolalar (ko'r, zaif ko'rish);
 3. Nutq buzilishi bo'lgan bolalar (logopatlar);
 4. Tayanch-harakat apparati faoliyati buzilgan bolalar;
 5. Aqli zaif bolalar;
 6. Xulq-atvori va muloqoti buzilgan bolalar;
 7. Psixofizik rivojlanishining murakkab buzilishlari bo'lgan, murakkab nuqsonlar deb ataladigan bolalar (ko'r-kar, kar yoki aqli zaif bolalar).
- So'nggi yillarda ingliz tilining roli oshdi. Amaliy chet tilini bilish birinchi o'ringa chiqadi. Zamonaviy dunyoda hayot internetsiz (aloqa, ish) mumkin emas va bu sohada to'liq huquqli faoliyat uchun tilni bilish kerak. Ixtisoslashtirilgan kasb-hunar maktabda tillarni o'rgatishning asosiy va etakchi maqsadi - bu butun ta'lim jarayonini belgilaydigan kommunikativ maqsad. Hozirda imkoniyati cheklangan bolalarni normal rivojlanayotgan o'quvchilar bilan teng ravishda o'qitish tajribasi faol shakllantirilmoqda. Ushbu turdagi ta'lim amaliyoti har bir o'quvchining individualligini qabul qilish g'oyasiga asoslanadi, shuning uchun jarayon nogiron bolaning ehtiyojlarini qondiradigan tarzda tashkil etilishi kerak. Shu bois mazkur ishning maqsadi jismoniy imkoniyati cheklangan bolalarni o'quv jarayoniga jalb etish va ularning natijalarini yaxshilash uchun ingliz tilini o'rgatishning zamonaviy texnologiyalarini o'rganishdan iborat. Inklyuziv ta'lim darslarni rejalashtirish va tashkil etishda rioya qilinishi kerak bo'lgan maxsus didaktik tamoyillarga asoslanadi. Bir dars davomida barcha psixik jarayonlarni tuzatish mumkin emas. Darsda qaysi analizatorlar ko'proq qatnashishini mavzuning o'zi aniqlaydi. Tuzatish-rivojlantiruvchi vazifa juda aniq bo'lishi kerak. Umuman olganda, olimlarning hech biri tuzatish vazifasini batafsil, aniq shakllantirishni talab qilmaydi, chunki bu oson emas, lekin aniq tuzatish yo'nalishi hali ham yaxshi dars uchun zaruriy shartdir. Rivojlanish xususiyatlariga ko'ra individual yondashuv va qo'shimcha e'tiborga muhtoj bo'lgan har bir bola uchun vazifa bloklarini o'z ichiga olgan sinf uchun umumiy rejani tuzish joiz bo'lganligi sababli, buni shu tarzda qilish kerak. Shakllar boshqacha bo'lishi mumkin; asosiysi, dars jarayonida "sog'lom" bolalar sinfida bo'lgan individual bolaning faoliyati traektoriyasini aks ettirishdir. Imkoniyati cheklangan xolalar

uchun darslarda ingliz tili fanining mazmuni asosan tilning ikki jihati: tinglash va nutq haqida o'quv ma'lumotlarini o'z ichiga oladi, ular nutq faoliyatining to'rt turini o'zlashtirish bilan bog'liq ko'nikma va ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish uchun asos bo'ladi: o'qish va yozish. Nogiron bolalar uchun sinflardagi barcha to'rt turdagi vazifalar o'quvchilarning reproduktiv faolligini shakllantirishi va rivojlantirishi kerak. Nutq faoliyatining har bir turini bajarish jarayonida o'quvchi niyatidan matnga (o'qish va yozish) yoki matndan o'quvchiga (tinglash va gapirish) o'tish uchun bir xil amallar majmuasi talab qilinadi. Shuning uchun korreksion-rivojlantiruvchi ta'limning boshlang'ich bosqichida chet tilini o'rgatish jarayonida, birinchi navbatda, adekvat talaffuz ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish, nutq ko'nikmalarini rivojlantirish, mahsuldor va retseptiv leksik minimum hajmini kengaytirish zarur. Imkoniyati cheklangan o'quvchilarning aksariyatida kognitiv faollik darajasi etarli emas bo'lishi mumkin, o'quv faoliyati uchun motivatsiyaning etuk emasligi, samaradorlik va mustaqillik darajasi pasaygan. Shuning uchun o'qitishning faol shakllari, uslublari va usullarini izlash va ulardan foydalanish o'qituvchi faoliyatidagi tuzatish va rivojlantirish jarayonining samaradorligini oshirishning zarur vositalaridan biridir. O'quvchilarning faoliyati faqat materialni eslab qolishga emas, balki mustaqil ravishda bilim olish, faktlarni tadqiq qilish, xatolarni aniqlash va xulosalar chiqarishga qaratilgan bo'lishi kerak. Albatta, bularning barchasi talabalar uchun qulay darajada va o'qituvchi yordamida amalga oshirilishi kerak. Imkoniyati cheklangan o'quvchilarning shaxsiy bilim faolligi darajasi etarli emas va uni oshirish uchun o'qituvchi ta'lim faoliyatini faollashtirishga yordam beradigan vositalardan foydalanishi kerak. Imkoniyati cheklangan o'quvchilarning motivatsiyasi bo'yicha o'tkazilgan tadqiqotlar qiziqarli naqshlarni aniqladi. Ma'lum bo'lishicha, muvaffaqiyatli o'qish uchun motivatsiyaning qiymati talabaning aql-zakovatidan yuqoriroqdir. O'quvchining qobiliyatlari etarli darajada yuqori bo'lmagan taqdirda yuqori ijobiy motivatsiya kompensatsiya qiluvchi omil rolini o'ynashi mumkin, ammo bu tamoyil teskari yo'nalishda ishlamaydi - hech qanday qobiliyat o'quv motivining yo'qligini yoki uning past jiddiyligini qoplay olmaydi va muhim akademik ta'sirni ta'minlay olmaydi. Hozirgi rivojlangan zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan birgalikda foydalanish imkoniyati cheklangan bolalarga chet tilini o'rgatishda yaxshi natijalarga erishishimiz mumkin. Zamonaviy ta'lim texnologiyalari o'qituvchilar tomonidan tobora ko'proq talab qilinmoqda, shuning uchun o'yin va aloqa-axborot texnologiyalari amaliyotda qo'llaniladi. Ushbu texnologiyalarga quyidagilar kiradi: o'yin texnologiyalari, loyiha usuli va hamkorlik texnologiyasi. O'yin texnologiyalari. O'yin texnologiyalari - bu o'quvchilarning ishini qiziqarli va hayajonli qilish imkonini beruvchi ta'lim shakli. O'yinning shartli dunyosining o'yin-kulgisi ma'lumotni eslab qolish, takrorlash, mustahkamlash yoki o'zlashtirishning monoton faoliyatini ijobiy hissiy rangga aylantiradi va o'yin harakatining emotsionalligi bolaning barcha aqliy jarayonlari va funktsiyalarini faollashtiradi. O'yinning yana bir ijobiy tomoni shundaki, u bilimlardan yangi vaziyatda foydalanishga yordam beradi. talabalar tomonidan o'zlashtirilgan material o'ziga xos

amaliyotdan o'tadi, o'quv jarayoniga rang-baranglik va qiziqish uyg'otadi. Darsning maqsadiga qarab, o'yinlar juda xilma-xil bo'lishi mumkin. Ular o'quv materialini mustahkamlash jarayonida ham, muayyan mavzuni o'rganishning dastlabki bosqichida ham taklif qilinishi mumkin. Avvalo, o'yinlarni faoliyat turlari bo'yicha jismoniy (harakatli), intellektual (aqliy), mehnat, ijtimoiy va psixologik o'yinlarga bo'lish kerak. Shuningdek, imkoniyati cheklangan bolalar uchun o'yinlarni tanlashda quyidagi talablarni hisobga olish kerak:

- Darslarning o'yin shakli sinfda o'quvchilarni o'quv faoliyatiga undash, rag'batlantirish vositasi sifatida ishlaydigan o'yin texnikasi va vaziyatlar yordamida yaratiladi. O'yinning bolaning yoshiga yoki uning hozirgi rivojlanish darajasiga muvofiqligi;
 - nuqson tuzilishini hisobga olish;
 - asta-sekin murakkablashadigan o'yin materialini tanlash;
 - o'yin mazmuni va bolaning bilim tizimi o'rtasidagi bog'liqlik;
 - darsning korreksion maqsadiga muvofiqligi;
 - faoliyatni o'zgartirish tamoyilini hisobga olish;
 - Yorqin, ovozli o'yinchoqlar va qo'llanmalardan foydalanish;
 - o'yinchoqlar va qo'llanmalarning gigienik talablarga muvofiqligi, xavfsizligi. O'yin shaklida bo'shashgan muhitda so'z boyligini to'ldirish imkoniyati oddiy darsga qaraganda ancha yuqori. Quyidagi o'yinlar nafaqat leksik bilim darajasini oshiradi, balki xotira va diqqatni rivojlantiradi
- Ingliz tili darsi 4 ta faoliyatni o'z ichiga oladi: tinglash, o'qish, gapirish va yozish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.Ona tili va adabiyot fani ma'ruzalar matni
- 2.Ingliz tili fani ma'ruzalar matni
- 3.Maxsus psixologiya/ L.Muminova O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligi, Nizomiy nomidagi Toshkent Davlat pedagogika universiteti. - Toshkent: Noshir, 2012, 2016. - 88 b.
- 4.Ijtimoiy psixologiya o'quv qullanma. Nurjahon Ismoilova Dilbar Abdullayeva.